

Михайлик О. О., к.т.н. (Київський національний університет будівництва і архітектури, mykhailykolga@gmail.com)

АКУПУНКТУРА ВІДБУДОВИ ПРОСТОРІВ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ

Розглянуто проблеми відбудови міських просторів. Проаналізовано світові історичні приклади різних підходів відновлення міської тканини. Зазначено основні архітектурно-будівельні вектори відбудови міських просторів. Зроблено акцент на важливості фахової відбудови громадських просторів прибережної зони міст. Наведено приклад вдалої ревіталізації річкової екосистеми в Сеулі.

Ключові слова: акупунктурні точки; міський простір; громадський простір; прибережна зона; набережна; ревіталізація; інклюзивність; комфорт; відбудова.

Відбудова міст – це насамперед відновлення міських просторів, починаючи від тротуарів і закінчуючи об'єктами благоустрою. Громадські та дворові простори, вулично-дорожня та синьо-зелена мережі міста, будинки та споруди – це ті акупунктурні точки міської тканини, при вдосконаленні яких, відбувається оздоровлення всього організму міста [1, С. 13]. Людино центричність, повага до людської гідності, відчуття комфорту й безпеки, екологічність, сприяння соціальній активності мешканців в громадському просторі – фактори, що мають бути в пріоритеті при організації інклюзивного, комфортного, екологічного міського середовища.

Метою роботи є визначення секторів міського простору, принципи та методи їх відновлення в післявоєнні часи.

Враження від міста майже на 90% складається на основі його громадських просторів – міських площ, вулиць, прибережних зон – тобто, громадські простори виступають ідентифікаторами міста. **Громадський простір** має бути виразним та комфортним: безбар'єрність та інклюзивність простору, зручні майданчики з необхідними та цікавими функціями, поліфункціональні зони для різних груп населення, достатнє озеленення, створення «активного» периметру з будівель та споруд, організація розгалуженої велосипедної інфраструктури, інклюзивних та естетичних зупинок громадського транспорту.

Обличчям й презентацією міста є і громадський простір прибережної зони: красиві набережні для променаду з веломаршрутами, парками, ботанічними садами, зонами активного та тихого відпочинку є окрасою міської тканини, привабливими локаціями відпочинку, що залучають мешканців до активного соціального життя в містах. Можливість доступу до води всіх громадян, заборона прокладання транзитних магістралей та промпідприємств, недопущення сміттєзвалищ, організація фіксованих озелених прибережно-захисних смуг є необхідними складовими зони громадської забудови прибережних зон міста. Досвід містобудівної організації прибережних зон багатьох європейських міст (Будапешта, Братислави, Відня, придунайських міст Німеччини та Слов'янської набережної Венеції) є прикладом прибережних зон, де співіснують традиції та комфорт сучасності, де відпочинок мешканців поєднаний з культурно-історичним та гастрономічним туризмом.

Ревіталізація **акваторій** в містах є однією з актуальних містобудівних тенденцій сьогодні. Яскравим прикладом відродження річкової екосистеми в мегаполісі є корейський досвід (рис. 1). В 1960-х роках місцева влада Сеула засипала струмок Чхонгечхон і проклала зверху двоярусну автомагістраль. Наслідком таких дій стало різке збільшення в повітрі показників шкідливого оксиду азоту та канцерогенів, мешканці районів поблизу шосе вдвічі почали страждати від респіраторних захворювань. Щоб виправити цю помилку, міська влада провела роботу з повернення струмка, а прибережну зону було перетворено на пішохідний простір [1, С. 23]. Цей проєкт з ревіталізації річкової екосистеми коштував понад 323 мільйони доларів США.

Для формування здорового міського середовища, розвитку біорізноманіття, екологічної сталості озеленення разом з акваторіями мають формувати **синьо-зелену мережу** – природний оазис міста, що сприяє формуванню, є джерелом природної сили та місцем відпочинку мешканців в урбанізованому середовищі.

Дворові простори мають бути безбар'єрними, комфортними для перебування в різні сезони та будь-який час доби, мати якісну вуличну інфраструктуру, бути естетично привабливими.

Інклюзивність **міського простору** формується за рахунок пандусів та пологих шляхів, місць паркування для людей з інвалідністю, перевага безбар'єрних просторів з пріоритетом пішохідного руху, створення зручної велосипедної інфраструктури,

організація варіативності майданчиків (тихого та активного відпочинку), потужної зеленої мережі дворів.

Рис. 1. Автомагістраль, що була прокладена зверху засипаного струмка, та відроджена річкова екосистема Чхонгечхон. Світлина з інтернет-ресурсу

Наповнення міського середовища елементами вуличної інфраструктури має не призводити до захаращення простору і до створення шуму [2, С. 94]. **Елементи вуличної інфраструктури** мають підвищувати привабливість міського середовища, створювати комфортні умови перебування, бути безпечними для користувачів, виготовлятися з довговічних, морозостійких, травмобезпечних, екологічних матеріалів, бути надійно закріпленими. Бажано розробляти та впроваджувати серійні елементи зі спільними рисами дизайну та уніфікованими деталями.

Для подолання транспортних викликів в містах слід розвивати сталі види мобільності (ефективність транспортної системи, вплив на довкілля та клімат), що підвищить ефективність використання міського простору. **У вулично-дорожньому просторі** пріоритетними мають бути пішохідний та велосипедний рух, громадський транспорт. Організація зручної велосипедної інфраструктури формується з влаштування велодоріжок, велосмуг, велопарковок, станцій обслуговування велосипедів вздовж маршруту велосипедного руху та поруч з точками тяжіння в місті. Задля безпеки слід віддавати

перевагу влаштуванню велодоріжок на тротуарах на противагу велосугам, які розташовують на проїжджій частині.

При **реконструкції будинків**, що знаходяться на багатолюдних вулицях, перші поверхи бажано робити «активними» – планувати їх під розміщення кав'ярень, дитячих садочків, центрів дитячого розвитку, магазинів, салонів, відділень банків тощо [3, С. 54]. Неестетичний вигляд фасаду та застарілі технічні показники споруди модернізують шляхом утеплення й реновації фасадів, вдосконалення колористикою, заміни вікон, вхідних дверей, ремонту або оновлення даху.

Нова забудова має бути органічно поєднана з існуючими спорудами та гармонійно вписана в міський простір із максимально збереженими старими будівлями, які формують ідентичність міста. Модною тенденцією є створення **зон відпочинку на дахах** будівель, яка має чимало переваг: надає мешканцям додаткові майданчики для спілкування, збільшується площа міських зелених оазисів, організуються локації для облаштування інженерно-технічних пристосувань для видобування природної енергії (сонячні батареї).

Розглянемо світовий досвід міст, які відновили своє життя після катаклізмів, ставши комфортними, затишними, сучасними та прогресивними. Принципи та методи їхньої ревіталізації є прикладами відродження міських просторів [4].

Після Другої світової війни залежно від ступеня руйнування міста, його історичної цінності, фінансування відбудови міст відбувалися по-різному – десь максимально зберегли довоєнну архітектуру (особливо в міських центрах), десь будували по-новому. **Дортмунд** кінець війни зустрів на 98% зруйнованим. Місто не планували відновлювати. Але високий попит на вугілля та сталь, в яких була особлива потреба після війни, підняв інтерес до міста. Індустріальне відновлення Дортмунда позначилося на його обличчі – в місті практично немає старовинних «пряникових» будиночків, готичних соборів, палаців; все місто займає прямолінійна коричнево-сіра забудова й сучасні будівлі. Історичною красою пожертвували на користь технічного прогресу. Досвід Дортмунда може бути прикладом при відновленні українських індустріальних міст.

Місто **Нюрнберг** також було вщент розбомблено, і, оскільки місто символічно обрали в 1945 р. місцем проведення трибуналу над нацистськими злочинцями, робити його придатним для життя почали пришвидшеними темпами. Житлову забудову відновлювали поспіхом, без особливого дотримання історичного вигляду, тільки

максимально залишивши мережу вулиць. До сьогодні німці нарікають, що їхні будинки потребують постійного ремонту.

Дрезден відновлювали повільно з максимальним збереженням історичних пам'яток: влада вивезла за місто уламки зруйнованих будівель, решту забудови знесли, розчистивши центр міста під нову забудову. Відновлення історичного центру розтягнулося на 40 років, багато будівель було відтворено тільки після об'єднання Німеччини.

Мюнхен відновили досить швидко, максимального зберігаючи вектор довоєнного генплану. Менш ніж за 15 років населення міста зросло більш ніж в 2 рази, перевищивши довоєнні цифри, тому не було нестачі в робочих руках. На початку 60-х років місто стало одним з головних політичних, економічних і культурних центрів не тільки Німеччини, а й всієї Європи. Сьогодні Мюнхен є багатим містом зі стародавньою атмосферою.

Кельн пішов шляхом поєднання історичного і сучасного: історичне відновили, попутно побудувавши нові райони з сучасною архітектурою зі скла і бетону, яку «вклинювали» між історичною забудовою.

Сучасний **Берлін** виглядає вельми неоднорідним – невиразно й велично водночас, що ілюструє, як по-різному підходили в ФРН і Німецько-демократичній республіці до відновлення міст. Місцями реставрація триває й до сьогодні.

Якщо в Німеччині міста намагалися відтворити максимального схожими на довоєнний вигляд, то в **Лондоні** вирішили піти іншим шляхом: зробили акцент на висотну житлову забудову і створили нові міста-супутники, вирішивши житлову проблему як для лондонців, що залишилися без житла, так і для нових мешканців міста. В місті з'явилися оригінальні сучасні будівлі зі скла і бетону, які органічно вписані в архітектуру старого Лондона. Центр міста збагачували зеленими зонами. **Англійське місто Ковентрі** – це надзвичайно цікавий приклад, як можна дати знищеному місту нове життя, а виснаженим війною людям – надію. Місто не чекало закінчення Другої світової війни – комітет із реконструкції заснували через три тижні після руйнівної ночі, коли німецька авіація скинула понад 30 тисяч бомб, було зруйновано 35 тисяч будинків, загинуло біля 600 людей (рис. 2). Відродження Ковентрі стало символічним не лише для Великої Британії. Після війни сюди приїздили архітектори з усього світу, щоб побачити, як після жорстоких бомбувань містянам вдалося не зламатися і втілити в життя найсміливіші плани. Головним архітектором Ковентрі в 40-х був 29-річний Дональд Гібсон, який активно втілював в життя інновації: поділив місто на

зони, зробив центр міста пішохідним (вперше в Європі!), організував внутрішню кільцеву дорогу, першу в світі автостоянку на даху, перший громадський театр, перший ринок у формі кола, залучав меценатів. Сьогодні в місті немає висотних будівель, магазини на першому та другому поверхах з'єднані сходами і пандусами (інклюзивність), вони захищені від дощу, в місті багато зелені, величезна колекція вуличного мистецтва – це скульптура, мозаїки, вітражі; тут зосереджено найбільше в Британії пам'яток повоєнної архітектури. Нині Ковентрі завойовує статус студентського міста – тут розташовані три університети (рис. 3) і за останні роки кількість населення зростає. Сьогодні населення міста – 316900 осіб, до війни – 250000 осіб [5].

Рис. 2. Зруйноване місто Ковентрі

Рис. 3. Відроджене Ковентрі
Світлини з інтернет-ресурсу

Висновки. Українська школа містобудування є знаною та авторитетною. На сучасному історичному етапі перед фахівцями стоїть задача відбудови українських міст, які мають стати кращими, комфортнішими, сучаснішими ніж ті, що дісталися нам в спадок від радянських часів. Стратегія відбудови має визначитися вже зараз. Основними архітектурно-будівельними векторами відбудови міських просторів має бути реконструкція й модернізація споруд, застосування сучасних типових матеріалів та елементів, розвиток пішохідних маршрутів та велосипедної мережі, розвиток синьо-зеленої інфраструктури, ревіталізація річкових екосистем в урбанізованому середовищі тощо. Людино центричність, інклюзивність, комфорт для мешканців – саме ці фактори є основними для покращення та відродження нашої міської тканини. Відродження міст має бути організованим і прозорим процесом, унеможливаючи безконтрольну забудову та перевагу комерційних інтересів над комфортом мешканців. Підвищення якості міського простору сприятиме збільшенню соціальної активності українців. Вислів англійського архітектора Дональда Гібсона про те, що

«Можна поліпшити суспільство, якщо поліпшити міський простір» [6], може стати концептом відбудови.

1. Жайме Лернер. Акупунктура міста / пер. з порт. Катерини Скальської. Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. 160 с. **2.** Довідник з відбудови міст. Київ : Урбаніна, 2023. 400 с. **3.** Девід Сім. М'яке місто: Щільність забудови для щоденного життя / пер. із англ. Яна Осетрова та ін. Київ : ArtHuss, 2023. 256 с. **4.** Програма «Transparent cities/Прозорі міста» (Transparency International Ukraine) від початку війни досліджує світовий досвід відбудови міст після воєн та катастроф. **5.** URL: <https://transparentcities.in.ua/news/yak-pislia-viiny-vidbuduvaly-misto-koventri-u-velykii-brytanii> (дата звернення: 10.07.2024). **6.** URL: <https://pragmatika.media/koventri-brutalna-povoienna-arhitektura-na-mezhiznishhennja/> (дата звернення: 10.07.2024).

REFERENCES:

1. Zhaimе Lerner. Akupunktura mista / per. z port. Kateryny Skalskoi. Lviv : Vydavnytstvo Staroho Leva, 2017. 160 s. **2.** Dovidnyk z vidbudovy mist. Kyiv : Urbanina, 2023. 400 s. **3.** Devid Sim. Miake misto: Shchilnist zabudovy dlia shchodennoho zhyttia / per. iz anhl. Yana Osetrova ta in. Kyiv : ArtHuss, 2023. 256 s. **4.** Prohrama «Transparent cities/Prozori mista» (Transparency International Ukraine) vid pochatku viiny doslidzhuie svitovyi dosvid vidbudovy mist pislia voien ta katastrof. **5.** URL: <https://transparentcities.in.ua/news/yak-pislia-viiny-vidbuduvaly-misto-koventri-u-velykii-brytanii> (data zvernennia: 10.07.2024). **6.** URL: <https://pragmatika.media/koventri-brutalna-povoienna-arhitektura-na-mezhiznishhennja/> (data zvernennia: 10.07.2024).

Mykhailyk O. O., Candidate of Engineering (Ph.D.) (Kyiv National University of Construction and Architecture)

ACUPUNCTURE OF URBAN SPACE RECONSTRUCTION IN UKRAINIAN CITIES

The purpose of the work is to determine the sectors of the urban space, the principles and methods of their restoration after the end of the war. Urban reconstruction is the restoration of urban spaces, starting from sidewalks and ending with public works. Public and courtyard spaces, street and road and blue-green networks of the city, houses and buildings are those acupuncture points of the urban fabric, when improved, the entire organism of the city is improved. People-

centeredness, respect for human dignity, a sense of comfort and safety, environmental friendliness, promotion of social activity of residents in public space are factors that should be prioritized when organizing an inclusive, comfortable, ecological urban environment. Public space should be expressive and comfortable: barrier-free and inclusive space, convenient platforms with necessary and interesting functions, multifunctional zones for different population groups, sufficient landscaping, creation of an «active» perimeter, organization of extensive bicycle infrastructure, inclusive and aesthetic public transport stops. The possibility of access to water for all citizens, the ban on the construction of transit highways and industrial enterprises, the prohibition of landfills, the organization of fixed landscaped coastal protective strips are necessary components of the public development zone of the coastal zones of the city. The experience of the urban planning organization of the coastal areas of many European cities is an example of coastal areas where ancient traditions and modern comfort coexist, where residents' recreation is combined with cultural, historical and gastronomic tourism. After the Second World War, depending on the degree of destruction of the city, its historical value, the financing of the reconstruction of the cities took place in different ways – somewhere they preserved the pre-war architecture as much as possible (especially in the city centers), somewhere they built in a new way. The main architectural and construction vectors for the reconstruction of urban spaces are the reconstruction and modernization of buildings, the use of modern typical materials and elements, the development of pedestrian routes and bicycle networks, the development of blue-green infrastructure, the revitalization of river ecosystems in an urbanized environment, etc. The revitalization of cities should be an organized and transparent process, preventing uncontrolled development and the preference of commercial interests over the comfort of residents. Improving the quality of urban space will help to increase the social activity of Ukrainians.

***Keywords:* acupuncture points; urban space; public space; coastal zone; embankment; revitalization; inclusiveness; comfort; reconstruction.**